

GYÖRGY LAJOS - (PIROS)

A JÖVŐBE: VAN-E MÁS LEHETŐSÉG?

(AVAGY: "A TUDAT ZÖLDÜLÉSE")

Napjaink legfontosabb kérdései: képes-e - és milyen áldozatok árán - fajunk túlélni a globális válságot, milyen életet örökölnék tőlünk az eljövendő nemzedékek, s miként maradhat fenn a földi élet?

Az elmúlt évmilliók-évezredek alatt gyakran tűntek el Földünkéről egyes fajok, népek és közösségek. A korábbi katasztrófák azonban csak ritkán veszélyeztették a bolygó élővilágát, s ha esetleg késleltették is: nem akadályozták meg annak evolúcióját, az ember megjelenését, a tudatosodást.

A természet és az emberiség történetének/történelmének alaptörvénye a változás. Az élővilág, s az ember is - történelme folyamán - egyre kísérletezett. Más és más életmódot alakítottak ki - a körülményektől függő módon - a természeti népek, néha összhangban, máskor azonban háborúban élve környezetükkel. Ha csak az elmúlt néhány száz évre tekintünk vissza, az ember szemlélete, felfogása, termelési módja a Föld jelentős részén erősen megváltozott. A régi vallásos tudatosságot a 17. században egy technológiai tudat váltotta fel. Az ember ÉN-je kiteljesedett, önzőbbé, gögösebbé és kapzsibbá vált, fokozottan uralkodni akart mások és a természet felett is. Az új eszmék - mint Skolimowski írja - tárgyiasítók, atomizálók, elidegenítők, erő révén uralkodók. A feudalizmust a kapitalizmus váltotta fel, s ez igyekezett szétörni a régi kereteket, közösségeket. Durva ellentmondásai kiváltották a szocialista eszmék támadását, s a múltat, az ősi aranykort visszavágyó eszméket hirdető tömegek lázadását. A szocialista eszmék néhol győzelmet arattak, de céljaikat csak igen kevés helyen, ideig-óráig tudták megvalósítani. A kapitalizmus gépezete egyre jobban működött, a szocializmus célja gyakran már főleg csak a kapitalizmus "utolérése" lett. Egy idő után nem tudott új, nemes, emberi célokat nyújtani - s mindkét rendszer bizonyos értelemben ugyanazt akarta: birtokolni, többet termelni.

Igaz, hogy céljai érdekében a piacgazdaság jobban funkcionál, mint a központosított tervgazdaság, de

nyilvánvaló, hogy a kapitalizmus is alapvetően rosszul sáfárkodik: igen kevés helyen biztosítja, és akkor is mások rovására az élet jó minőségét, a munkához, az egészséghez, a tanuláshoz való jogot, az elegendő élelmet, fedelet, ruhát mindenki számára. Nem minden kapitalista társadalom biztosítja a véleményalkotás szabadságát, a nemzeti vagy vallási kisebbségek jogait, ha úgy tetszik: a demokráciát minden állampolgár számára. Széles a piactársadalmak skálája, s bár egyik végén a skandináv vagy a Benelux államok - a másikon a latin-amerikai tábornokok, az afrikai császárok vagy ajatollahok által vezetett nemzetek találhatók. S ez utóbbiak miben sem különböznek a "kommunista" Polpottól, a Tienanmen téri "rendcsinálóktól" vagy a mindenkori ceausescuktól. A gazdasági teljesítőképesség sem biztosíték a demokráciára: létezik "eredményes"(?) gazdasági rendszer katonai diktatúrában is (Pinochet). Az uralkodó gazdasági szemlélet, az ökonomizmus elszegényít bennünket, elrabolja spirituális örökségünket. Az ökonomizmusban a haszon látszólagos, a költségek rejtettek, az úgynevezett külső költségek, externáliák dollármilliárdokat emésztnek fel. Az ökonomizmus alapja az önzés, a vetélkedés etikája - a másokra tekintettel nem lévő könyörtelenség. Ez természet-ellenes, mert az evolúcióhoz a vetélkedés mellett a szimbiózis is hozzátartozik, az emberi társadalmak az együttműködés, a szolidaritás alapján jöttek létre. Fritjof Capra így ír erről: "Az élőlények közötti viszony lényegében együttműködés. A vetélkedés az együttműködés keretei között valósul meg. A szociáldarwinizmus kizárólag vetélkedést, harcot, pusztítást lát maga előtt. Ez a filozófia törvényesíti a kizsákmányolást és a technológia környezetpusztító hatását. E nézet tudományosan nem igazolt, nem veszi figyelembe az összerendező elveket. A szélsőséges agresszió, a vetélkedés, a romboló viselkedés főleg az emberi fajra jellemző kulturális jelenség, és nem az emberi fajban bennerejlő módon meglévő dolog."

Az igazi humánus, a lelki kiteljesedés, a tudati növekedés, a szolidaritás, emberiség, a szeretet eszméje ott volt a vallások, az igazi vallási mozgalmak gyökereiben, de azokat a kapitalizmus és a szocializmus egyaránt fel kívánta számolni. A kapitalizmus illegálisba szorította a vallásos hitet, bár annak jelképeit megtúrta, sőt kisajátította. A szocializmus ostoba módon - ahelyett, hogy tanult volna a vallási mozgalmaktól, Jézustól, Szent Ferencről - a vallásos hit írmagját is ki kívánta irtani. A vallással összefogva lényegesen több esélye lett volna a fennmaradásra!

Majdnem minden piactársadalom alapvető eszméje, fétise: a fogyasztás. A haladást azonosítják a növekedéssel, a gigantomániával, s maradinak nevezik azt az embert, aki elítéli a fogyasztást. A demokratikus vagy diktatórikus államok vezetőit nem érdekli, hogy az egyes emberek milyen életet akarnak, a tömegtájékoztató eszközök, a tévéműsorok azt sugallják, hogy csak egyféle módon lehet már élni, egy úton lehet csak járni.

Ez az élet a mindenáron való gazdasági növekedést, az egyre több kocsi, szállodát, elektronikus játékszert, kozmetikai cikket, vásári szemetet, növekvő pazarlást, a természeti források felélését, levegőnk, vizeink, talajunk szennyezését, minden életfeltételünk gyorsuló pusztítását, a jövő nemzedékekkel szembeni felelőtlen önzést, azok nyomorba döntését jelenti.

Vannak népek, közösségek, emberek, akik más módon élnek, nem akarják átvenni az ipari vallást, hanem ősi hagyományaikat, hitüket követik: az Amazonas-medence indiánjai, Ausztrália vagy Ázsia egyes népei. Vannak vallási közösségek, amelyek évszázadok óta élik hagyományos életüket Észak-Amerikában, Európában, vagy bárhol a világon. De vannak olyanok is, akik egyszerűen megcsömöröltek a rohanástól, az öncélú vetélkedéstől, az eszményesített "létért való küzdelemtől", habzsolástól, és az önkéntes egyszerűséget választva, kisebb közösségekben szellemileg-lelkileg tartalmas életet élnek, családjuk, barátai, a közösség tagjaival egyetértve. Azt vallják, hogy nemcsak a vetélkedés, hanem az egymásért élés is emberi tulajdonság (1976-ban a Stanford Egyetem egy tanulmánya 4-5 millióra becsülte azon felnőtt amerikaiak számát, akik csökkentették jövedelmüket, felhagytak korábbi fogyasztói életmódjukkal, az önkéntes egyszerűség elvei szerint.)

Balassa Péter írta nemrég: "Saját "harmadik" út pillanatnyilag a magyar társadalom számára nem lehetséges, mert elszigetelődne és még inkább működésképtelen lenne, hiszen ezt a saját "harmadik" utat egész Európának vagy a Földnek kellene megtalálnia". Írta ezt a szerző annak ellenére, hogy - mint írásának további részéből is kiderül - sokkal rokonszenvesebbek számára a "posztmodern" eszmék. De hát akkor mindez csak utópia, semmit sem tehetünk? Meg kell várnunk, amíg mindenki a "harmadik útra" lép? Mikor és mitől? Vagy az önkéntes egyszerűséget hirdetőknak meg kell kísérniük, hogy saját életüket éljék? Nem úgy van-e ez, mint amikor 2550 évvel ezelőtt indiai remeték, koldusok várták új tanítójukat, aki egy fiatal nemes, Sakjamuni személyében eljött közéjük, vagy 1990 éve a zsidóság és nemcsak a zsidóság valamiféle más életeszményt igényelt, mint az uralkodó "ideológia" - és eljött hozzájuk a Názáreti? Mintha mi is, ma is a messiást várnánk: majd ha eljön, mi is követjük az új megváltót. De az új (vagy ősi) eszmék már itt vannak több ezer éve: a szeretet, a szolidaritás, a másokkal való azonosulás, az erőszakmentesség, a természettel való összhangban élés, a Mindenséggel való egység, az evolúció továbbvitelének eszméje.

Ha másként élünk, példát mutatunk. Ne csak a piacon kapható ponyvairóladalom és vásári filmek alapján képzeljük el életünket, legyen más példa is. Az amerikai anabaptisták, a magyar Bokor-közösségek, az izraeli kibucok, a kis nyugat-európai közösségek példája, tanúságtétele... Kérdés, hogy van-e joga kinek-kinek, másnak mitsem ártva, másként élni, hagyja-e egy adott

társadalom, hogy valaki másként gondolkozzon, mennyire türelmes állampolgáraihoz?

Hányszor vetődött fel csak az utóbbi néhány évben az ITDK teaházában, hogy menjünk vidékre, hányszor álmodoztak együtt a lassan őszülő hajú fiatalok... A közösségi eszményt hirdető szocializmus nem támogatta a közösségeket, a másként gondolkodókat. Ma több a lehetőség, mint korábban, s megvan erre az igény. Olvasom a Kék Bolygóban, a Zöld Kör lapjában: "Elhagyom a várost: Hosszas szenvedés után (élet a fővárosban) döntő elhatározásra jutottunk: életünk hátralevő hányadát gyökeresen más viszonyok között kívánjuk megélni...a múlt értékeit és nyugalmat keressük..."

Utópia-e mindez? Ne kérjétek számon tőlem a gazdasági tanokat, kidolgozták azt már régen. Létezik a "harmadik út" gazdaságtana, a gandhiánus vagy "buddhista" (Schumacher-féle) gazdaságtan, Herman Daly, Hazel Henderson vagy akár Sarkas gazdasági elmélete. Nem kívánok ezzel foglalkozni, mert szilárdan vallom, hogy a tudati átalakulás az első - az meghozza a másféle gazdaságot, államot, társadalmat, életet.

Hogyan? Netán nem a lét határozza meg a tudatot, mint évtizedeken át tanultuk, hanem a tudat a létet?

Van-e erre esély? Van, de ehhez alapvetően meg kell, hogy változzon a tudatunk. Nem várható senki mástól, mindenkinek tudnia kell: "rajtam is múlik". Mindegy, hogy minek nevezem ezt: fordulópontnak (Capra), a tudat zöldülésének, ökológiai tudatosságnak (Skolimowski), tudatváltásnak (Peter Russell) vagy a vallások zöldülésének.

A lényeg, hogy el kell jutnunk az újfajta tudatossághoz. Ez nem csekélység és nem megy máról holnapra. Nem az a fontos, hogy hol tartunk ezen az úton, hanem hogy elinduljunk rajta: a földi élet, a tudat kiteljesedésén munkálkodjunk.

FARAKAS ISTVÁN

GAIA-ISTEN

A Nap szikrázó keménységgel pattant ki a gödöllői dombok mögül. Egyetlen felhőfoslány sem jelezte jöttét. Az erdővel borított, fekete gerinc és a halványkék ég találkozása hirtelen kilyukadt és a tátongó lyukban megjelent a Nap. A korábbi napok esői és szelei tündöklő tisztaságúvá mosták, söpörték a város levegőjét úgy, hogy még a Naszály is olyan közelinek látszott, mintha a Margit szigetből nőne ki. A város máskor pompa, morajló zaja most élesen csikorgott, dübörgött, hömpölygött át a Gellért hegyen és a testetlen levegőben a galambok úgy szálltak, mintha a zaj szárnyán repülnének a budaörsi lápok felé.

Ilyenkor, szeptember elején, itt Pesten hat óra körül kel a Nap. Így volt ez abban az évben is, amikor Gellért püspököt legurították innen néhány társával együtt, így volt akkor is, amikor innen ágyúzták a törököket a Vár